

IN MEMORIAM

RAIDL SÁNDOR festőművész május 19-én meghalt Budapesten, ahol legutoljára hét év előtt állított ki tájképeket, mert főképp ilyeneket festett olaj- és akvarell-technikával. *Raidl* Sopronban született 1859 február 27-én, művészeti tanulmányait 1880-ban kezdte a Mintarajiskola és rajztanárképzőben. Az ott kapott oklevél alapján évtizedeken át rajztanár is volt Brassóban. A világháború után nyugalomba vonult és művészi munkásságát Budapesten folytatta. Tájképeivel nem kereste a nyilvánosságot, csak nagyrítkán állított ki. Számos képe brassói magántulajdonba került.

PESKE GÉZA. Művészeti életünkől régóta kikapcsolódva élte öregkora napjait Bodajkon *Peske Géza* festőművész, ahol május 19-én örök pihenőre tért. Neve egykor a legismertebbek közé tartozott, műveit nemcsak a magyar, hanem a német és angol lapok is szaporán reprodukálták, azonkívül fényképben és színes reprodukcióban is szétlében el voltak terjedve, képeinek túlnyomórészt a londoni Wallis és a newyorki Karner műkereskedő-cégek vásárolták meg és terjesztették, úgy, hogy neve ismertté vált a tengeren túl is. Népszerűvé lett azokkal a gyermekéletről vett festményeivel, amelyek magva egy-egy józsu ötlet vagy humoros jelemt volt, amihéz Dunántúl, testvéreinek látogatása alkalmával a falusi béresek és a pusztá nepe gyermekeinek tanulmányozásából merítette a motívumokat. Mindezeket a Münchenben szerzett festési tanulságok értelmében, a Piloty-tanítványok realizitikus előadásában alakította képekké, különös gondot fordítva a kompozíció gazdag csendéleti kezelésére. A kézzelfogható valóságot igyekezett megragadni a formálásban, a hatást pedig lokális színekre építette, ebben nem tért el a müncheni korstílustól. Sajátságos és széleskörben méltányolt különös kedvességet juttatott

ilyfajta műveire a meleg kedély, a nyájas humor, valamely megnyerő optimizmus, ami egyébként mint embert is jellemezte. Jóindulatú, szerény, mindenkivel szemben előzőkeny, csöndesen és szorgalmasan munkálkodó férfiú volt, akit mindenki megszeretett, aki vele megismerkedett. A művészeti harcok idegenek voltak neki s idegenné vált neki az egész újabb művészet is, amelynek hatása egy percre sem térítette el fiatalkorában megszerzett stílusától. Otthagytá Budapestet és a felsérmegeyi Bodajkra költözött, ahol már előtte jó barátja, Spányi Béla is letelepedett s mint ez, ő is egy ideig odaváló tájképmotívumokat festgetett. Kiállításra azonban évek sora óta nem küldött semmit, holott a 80—90-es években egyik típusos résztvevője volt a Múcsarnok tárlatainak. Ugyanolyan szaporán szerepelt a müncheni Glaspalastban is.

Peske Géza a nyitraimegyei Kelecsényben született 1859 január 22-én. Atyja ott Erdődy Ferenc gróf gazdatiszje volt. Középsikoláit Nagyszombatban, atya halála után Pozsonyban és Pécsen végezte s már tanulókorában sokat rajzolt. Legidősb bátyja anyagi támogatásával 1876-ban Münchenbe utazott s két éven át *Benczur* Gyulának, öt éven át *Ludwig Löffitznek* volt tanítványa az akadémián, közben a magyar kormánytól ismételen ösztöndíjat kapott. Első művét a „Víg látogatók”-at 1883-ban állította ki Münchenben, ezt egy amerikai vette meg. Még 1894 előtt, amikor Budapestre telepedett, *Luitpold* hercegregegen megvásárolta „Házi aristom” című munkáját. Budapesten a király 1897-ben megszerezte „Baromfiudvarban” című festményét. Képviselev van a Szépművészeti Múzeumban is. Azonkívül, hogy gyermek-életképeivel szorgalmasan résztvevett a Múcsarnok kiállításain, néhány képmást is festett (*Schopfer* György roznyói, *Rimély* Károly beszercebányai püspök, *Benedek* Ferenc jászói prépost).

MŰVÉSZETI ÉLET ÉS IRODALOM

BÍRÓ JÓZSEF: A KOLOZSVÁRI BÁNFFY-PALOTA ÉS TERVEZŐ MESTERE, JOHANN EBERHARD BLAUMAN. Kolozsvár 1933. (5 képpel). Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadásában megjelenő Erdélyi Tudományos Füzetek 63. száma igen érdekes adatokat hoz Kolozsvár XVIII. századi művészettörténetéhez. A Főtéren álló Bánffy-ház későbarokk, palotaeépítészettünknek szellemes egyéni ötletekben loggazdagabb alkotásai közé tartozik. Az egyemeletes,

magas mansard-tetős főhomlokzatnak a szélesen kidülledő, hétszlopos, fedett erkély festői s egyben előkelő jelleggel ad. A tágas udvar komoly, ünnepléses loggiái harmonikus arányakkal ragadnak meg s ez a meghiggadás folytatódik a hátsó homlokzaton, mely már az ú. n. copf-stílus szemléiben fogant.

Kelemen Lajos, a kolozsvári egyetemi könyvtár levéltárnoka, Erdély multjának egyik legalaposabb ismerője, találta meg azt

a levéltári anyagot, mely a tervező építész meghatározását lehetővé tette. A tudós kutató pártatlan újszerűségéről és önzetlenségéről tett újabb tanúságot, midőn a feldolgozást átengedte egy fiatal kutatónak, aki azután feladatát csakugyan nagy buzgalommal és körültekintéssel oldotta meg. Bíró tanulmánya egy mindeddig feledésbe merült erdélyi építéssel ismertet meg. Johann Eberhard Blauemann 1733-ban a württembergi Böblingben született. Erdélybe vándorolva, Nagyszombatban telepedett le, ahol 1756-ban nyert polgárjogot és ugyanez évben meg is nősült. 1770-ben városi építőmester lett, egyzersmind azonban mint szobrász is működött. Ezidőtájt került kapcsolatba gróf Bánffy Györggyel, a későbbi gubernátorral, akinek megbízásából tervezte és 1774-től 1785-ig sok nehézség között fel is építette a kolozsvári palotát. A szepeni tanács persze csakhamar megelégte Blauemann kétlakosságát, s 1776 november 9-i ülésében kimondta, hogy mivel az építész állandóan más urak szolgálatában dolgozik, kétszáz forint fizetését megvonja és hivatalától felfüggeszti. Ettől az időponttól kezdve a levéltári nyomok mit sem tudnak Blauemann kapcsolatairól Szében városával. Sokat tevékenykedett azonban a Bánffyak gyönyörű bonchidai kastélyának átalakításában s vezető szerepe volt a lendületes meglökötű kolozsvári minorita-templom építésében is. Meghalt 1786 február 5-én, Nagyszombatban.

Egyelőre tehát csak kevés műve ismeretes, de Bíró ezek alapján is találóan tudja jellemezni. Blauemann hajlékony, ötletes művészi szellem volt. Szobrászának indult s művei felfogásában inkább festői; elgondolásában a plasztika, a fény és árnyék játéka döntőbb szerepet visz, mint a puszta architektónikus gondolat. Nem kétségs, hogy fő munkáját immár ismerjük, amely az erdélyi XVIII. századi építészet sok sajátos vonását tükrözi: a különböző stíluslemek szélesleges egybeolvadását, az architektónikus pedantéria hiányát s a dekoráció találmányos játékát, amelynek valami erdélyi komolyság adja meg a lebilincselő helyi jelleget. *Pigler Andor*

DR. MIHÁLYI ERNŐ: A MAGYAR FALU EGYHÁZMŰVÉSZETE. Pannonthalma, 1934. (A Pannonthalmi Szemle Könyvtára, 8. sz.) Az ingó műemlékek leltározásáról és védelméről szóló, még életbe nem lépett törvény alapján mozgalom indult meg a magyar katolikus egyházban a birtokában lévő műemlékek, és pedig nemcsak az ingók, hanem az ingatlanok, tehát elsősoorban a templomok és azok felszerelésének leltárba foglalására. Tekintve azt, hogy a számottevő műemlékek többsége egyházi jellegű, nagyon hasznos lesz a művészettörténeti irodalomra

ez az összeírás, mely nem elégszik meg a városoknak és a köztudatba átment nevezetességeknek regisztrálásával, hanem az országúttól félreeső falusi egyházak kevésbé ismert művészeti kincsét is napvilágra hozni és ezzel az egész országra kiterjedő tudományos műemlékkatalogust segíti előkészíteni. A leltározásnak első festszéje *Mihályi* fűzete. *Mihályi* Sopron s Pannonthalma műemlékeiről írt dolgozataival előnyösen mutatkozott be a művészeti irodalom terén. E munkájában is megtaláljuk a vidéki tudományos íróinak a magárahagyottság, a segítőeszközök hiánya és a sok lenézés miatt acélosá edződött szorgalmát és önzetlen lelkesedését. Nála külön ki kell emelni a kiváló hozzáértést, mely a felfedezett és leltárba foglalt műemlékekben nemcsak az adatot látja, hanem azt a fejlődéstörténet megfelelő helyére beiktatni is tudja és ezáltal a hazai művészet múltjának képét új vonásokkal gyarapítja. A pannonthalmi és veszprémi egyházmegyék öt esperesi kerületében nyolcvan falu művészeti értékű templomait és felszereléseit sorolja fel. Az emlékeknek korát, mesterét, stílusát és azokat a jegyeket, melyek nélkül a leltározás érthetetlen volna, gondosan megállapítja és ennek révén igen sok új adat birtokába juttatja a magyar művészettörténet kutatóit. Részletes leírásba csak a fontosabb emlékeknek bocsátkozik. A laikus olvasóra gondol bizonyára, mikor általános stílusjellemzéseket szűr a konkrét emlékleírások közé. Értékelésében okosan tartózkodó. Mégis kertilés nélkül bevallja, hogy az általa megvizsgált területnek művészeti emlékei külföldi viszonylatban szegényesek. Az emlékek magyaros jellegének nehéz problémáját is fölveti és kénytelen beismerni, hogy semmi különöset nem talált. Fejtegetéseinek legbecesebb része a bejárt vidék három uralkodó stílusának: a barokknak, rokokónak és empírenek területi kijelölése. A fűzetet néhány kép díszíti, amelyek azonban jobbára ismertek. Kívánatos lenne legalább a fontosabb műemlékeknek képben való ismertetése. *Szőnyi Ottó dr.*

BERLIN. A Schlossmuseum (amely a porosz állam iparművészeti gyűjteményeit tartalmazza) tavaly megkezdett rendezése jelentős lépéssel jutott előbbre: a múlt hónapban négy új termet nyitottak meg, amelyek a német renaissance alkotásait tartalmazzák.

Felelős szerkesztő: Dr. Majorszky Pál

Főmunkatárs: Dr. Lázár Béla

Segéd-szerkesztő: Dr. Pitter András

Kiadó: Ormos György

Magyar Művészet. 1934. 5. szám

Szerkesztőség: VII., Erzsébet-körút 7. I.